

Ochrana osobnosti
Všeobecná osobnostní práva

JUDr. Kateřina Ronovská, Ph.D.
Právnická fakulta MU, Brno
2007

OSNOVA:

- **obecný výklad**
- **Právní zakotvení**
- **subjekty práva na ochranu osobnosti**
- **Předmět všeobecných osobnostních práv**
- **Omezení všeobecných osobnostních práv**
- **Prostředky ochrany osobnosti**
- **Prostředky ochrany názvu a dobré pověsti právnické osoby**
- **Zvláštní osobností práva tvůrčí**
- **Soukromoprávní prostředky ochrany osobních údajů**
- **Ochrana osobnosti versus svoboda projevu**

1. OBECNÝ VÝKLAD

všeobecná osobnostní práva

základní práva:

- nezadatelná – nezcizitelná - nepromlčitelná a
nezrušitelná

Základní znaky:

- osobní, nemajetkový charakter
- náleží každé fyzické osobě jako individualitě
- působí erga omnes, jedná se o právo absolutní právní povahy
- nepodléhají promlčení ani prekluzi

Literatura:

- Švestka J., Jehlička, P., Pavlík, P., Knap, K., Plecítý, V.:
• **Ochrana osobnosti podle občanského práva,**
• 3. vydání, Linde Praha, a.s., Praha, 1996.
- Kužílek, O., Žantovský, M.:
• **Svoboda informací – Svobodný přístup k informacím**
• **v právním řádu České republiky,** Linde Praha a.s., Praha 2002.
- Sokol, T.: **Tisk a právo,** ORAC, Praha, 2001.
- Bartoň, M.: **Svoboda projevu a její meze v právu ČR,** Linde, Praha, 2002.
- Hajn, P.: **K přiměřenému zadostiučinění ve sporech na ochranu osobnosti,**
• *Bulletin advokacie,* 4/2003, str. 9-10.
- Doležílek, J.: **Veřejná kritika a právo na ochranu osobnosti,**
• *Právní praxe,* 2/1997, str.125
- Filip, J.: **Dogmatika svobody projevu z hlediska teorie, legislativy**
• – **a soudní praxe,** *Časopis pro právní vědu a praxi,* 4/1998, str.628
- Mates, P.: **Ochrana osobních údajů,** Karolinum, Praha UK, 2002
- Devátý, S., Toman, P.: **Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob,**
• Linde a.s., Praha, 2001.

Ochrana osobnosti v mezinárodním dokumentech o lidských

- Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966) (vyhláška MZV č. 120/1976 Sb.)
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP50) (sděl. č. 209/1992 Sb.), včetně Protokolů
- Evropská Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicíně), (sděl. č. 96/2001 Sb. m.s.), včetně Dodatkového protokolu o zákazu klonování lidských bytostí. (sděl. č. 97/2001 Sb. m. s.) atd.
- Úmluva o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb.)

Ústavní zakotvení práva na ochranu osobnosti

- Podle čl. 10 odst. 1 LZPS "každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno".

Zákonné zakotvení práva na ochranu osobnosti

§ 11 a násl. občanského zákoníku

a další předpisy:

- § 21 a násl., zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
- zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a změně některých zákonů (transplantační zákon)
- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
- § 10, §11 zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon)
- § 35, §36 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání
- § 7, § 60 zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce
- § 133a občanského soudního řádu
- zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv
- zákon č. 140/1961 Sb., trestního zákona – pomluva (§206), útok na státní orgán (154/2), neoprávněné nakládání s osobními údaji (178)
- 49 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích – přestupky proti občanskému soužití

3. SUBJEKTY VŠEOBECNÝCH OSOBNOSTNÍCH PRÁV

- **právo na ochranu fyzických osob**, tj. na ochranu osobnosti fyzické osoby

Postmortální ochrana osobnosti - § 15 OZ

Příklad: Seriál Návštěvníci – akademik Filip – přejmenován na akademik Richard

- **právo na ochranu právnických osob**, které je občanským zákoníkem taxativně zúženo jen na právo na ochranu názvu a dobré pověsti právnické osoby.

Základním rysem ochrany osobnostních práv fyzické osoby je skutečnost, že zásah do těchto práv je možný pouze se svolením dotčené fyzické osoby

4. PŘEDMĚT VŠEOBECNÝCH OSOBNOSTNÍCH PRÁV

Vymezení předmětu všeobecných osobnostních práv obsahuje ustanovení § 11 OZ

Demonstrativní výčet:

- zdraví (včetně duševní a tělesné integrity)
- občanská čest
- lidská důstojnost
- soukromí
- jméno (nejen jméno a příjmení jak je zapsáno v matrice, ale i přezdívka či krycí jméno – pseudonym)
- projevy osobní povahy (včetně písemností osobní povahy jako jsou osobní dopisy, deníky apod.)
- jiné předměty práva na ochranu osobnosti, v občanském zákoníku výslovně neuvedené (např. osobní svoboda, osobní tajemství, listovní tajemství, podoba, hlas, životopisné a jiné osobní údaje, zdravé životní prostředí, dobré jméno, profesní, obchodní, vědecká čest, svoboda vyznání a náboženského cítění, pracovní síla, apod.)

5. OMEZENÍ VŠEOBECNÝCH OSOBNOSTNÍCH PRÁV

- se svolením fyzické osoby (smluvní omezení)
- na základě zákona

tzv. bezúplatné zákonné licence:

- zákonná úřední licence (§ 12 odst 2)
- zákonná licence vědecká a umělecká (§ 12 odst. 3)
- zákonná licence zpravodajská (reportážní)
- Použití (pořízení) těchto chráněných hodnot:
 - nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby
 - v případě pochybností vykládat restriktivně
 - musí být vždy zaručena základní ochrana důstojné existence dotčené fyzické osoby.

6. PROSTŘEDKY OCHRANY VŠEOBECNÝCH OSOBNOSTNÍCH PRÁV

- **Prostředky ochrany jsou zakotveny v nejrůznějších soukromoprávních i veřejnoprávních právních předpisech.**
- **Ochrana se týká porušení i ohrožení práva**
- **Občanský zákoník zakotvuje obecné i zvláštní právní prostředky ochrany osobnosti.**
- **Základním předpokladem odpovědnosti podle § 13 OZ je existence neoprávněného zásahu objektivně způsobilého narušit, popř. ohrozit osobnostní práva chráněná ustanovením § 11 OZ.**

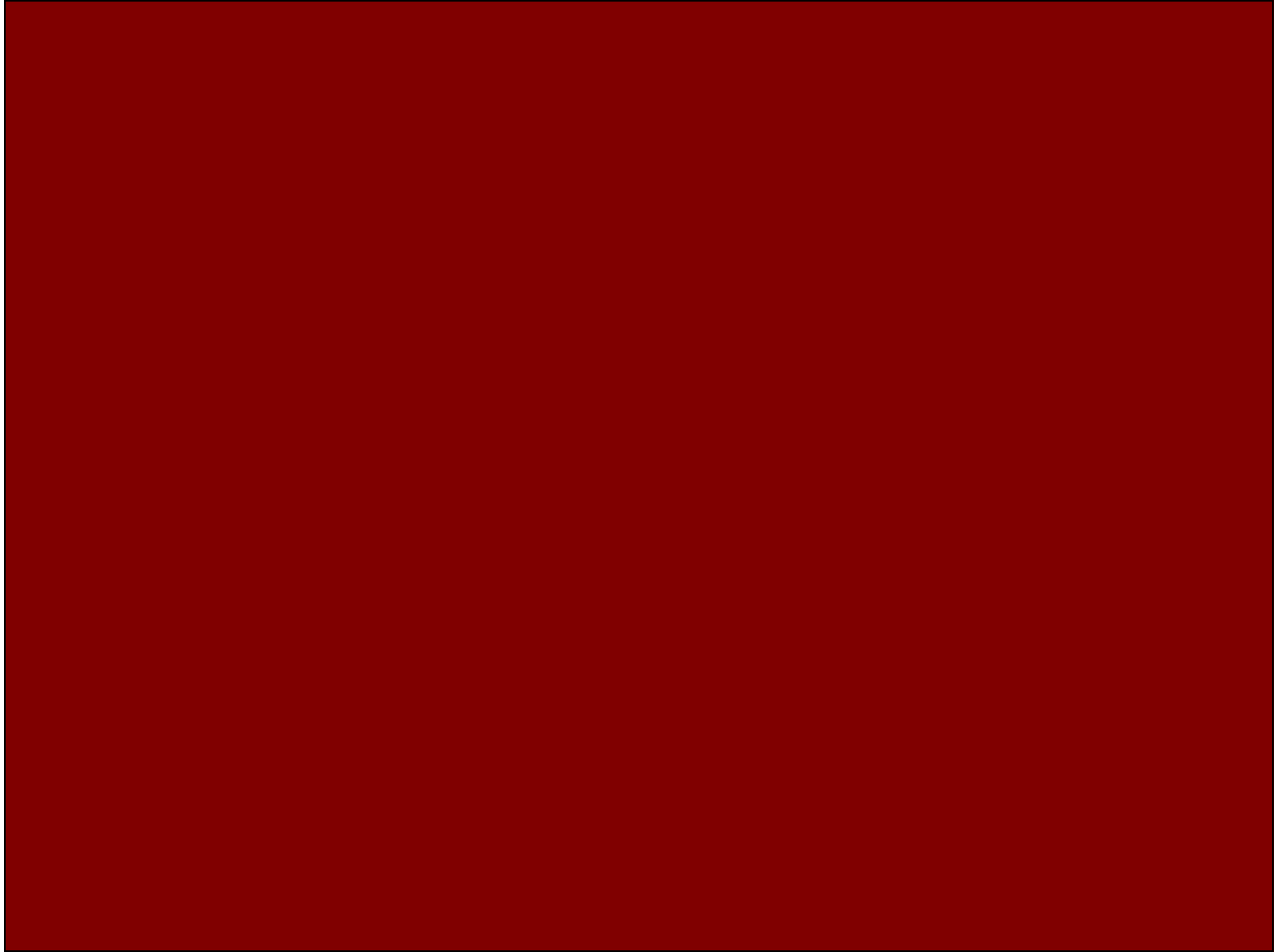
6. PROSTŘEDKY OCHRANY VŠEOBECNÝCH OSOBNOSTNÍCH PRÁV II.

1) ZVLÁŠTNÍ ŽALOBNÍ NÁROKY

- 1) zápůrčí (negatorní) žaloba
- 2) restituční žaloba (odstraňovací).
- 3) satisfakční žaloba.
 - a) přiměřené zadostiučinění morální
 - b) náhrada nemajetkové újmy v penězích (přiměřené zadostiučinění peněžité)
- Soud musí přitom přihlížet k **taxativně stanoveným zákonným kritériím**:
 - **ba) k závažnosti** vzniklé nemajetkové újmy (osobnostní povahy)
 - **bb) k okolnostem**, za nichž k ohrožení nebo porušení osobního práva na ochranu osobnosti došlo
- **Morální satisfakce** – preferovaná
- **Peněžitá satisfakce**
 - *vždy ve formě jednorázové částky*

Soudní příslušnost u sporů z ochrany osobnosti:

§ 9 Odst. 2 písm. a) občanského soudního řádu jsou k rozhodování sporů z ochrany osobnosti v I. stupni příslušné krajské soudy.

PROSTŘEDKY OCHRANY VŠEOBECNÝCH OSOBNOSTÍCH PRÁV III.

2) NÁHRADA ŠKODY § 16 a § 420 a násl.

3) VYDÁNÍ BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ

**4) OCHRANA V MEDIÁLNÍM PRÁVU – právo na
odpověď a dodatečné sdělení**

5) OCHRANA TRESTNĚPRÁVNÍ

6) OCHRANA SPRÁVNĚ PRÁVNÍ

ochrana osobnosti

- rozdíly

TZ

OZ

- Kritérium pravdivosti není rozhodující
 - Klíčová je intenzita výroku
- Není třeba úmyslu
- Žalobce má povinnost tvrzení a povinnost důkazní
- Lze žádat i náhradu nemajetkové újmy
- Pachatelem i poškozeným může být FO i PO

- Musí jít o nepravdivý údaj
 - Údaj = pouze skutkové tvrzení
- Musí být prokázáno úmyslné zavinění
 - Včetně vědomosti, že je údaj nepravdivý
- Důkazy shromažďuje policie z úřední pov.
- Lze uložit pouze náhradu škody majetkové
- Pachatelem pouze příčetná FO starší 15 (14) let
- Poškozeným pouze FO

7. SOUKROMOPRÁVNÍ PROSTŘEDKY OCHRANY NÁZVU A DOBRÉ POVĚSTI PRÁVNICKÉ OSOBY

- **dobrá pověst a název** osoby právnické -
§19b OZ
- **OCHRANA:**
 - dle občanského zákoníku
 - dle tiskového zákona a zákona o
rozhlasovém a televizním vysílání
 - dle obchodního zákoníku
 - Dle trestního zákona

8. ZVLÁŠTNÍ OSOBNOSTNÍ PRÁVA TVŮRČÍ

- náleží pouze člověku – **tvůrci**, kterým může být pouze fyzická osoba, což vyplývá z povahy tvůrčí činnosti (tvorby) samé.
- vztahují se k tvůrčím duševním plodům osobnosti fyzické osoby.

Mezi tato práva patří:

- 1) **osobní právo na ochranu autorství,**
- 2) **osobní právo na ochranu původcovství výkonu výkonného umělce**
- 3) **osobní právo na ochranu původcovství ideálních předmětů průmyslových práv,**
- možný souběh zvláštní ochrany autorskoprávní nebo průmyslově právní a obecné občanskoprávní podle § 13 OZ.

9. SOUKROMOPRÁVNÍ PROSTŘEDKY OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Zvláštní soukromoprávní režim je v případě osobních údajů stanoven na *základě zák. č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů*

v souladu se směrnicí 95/94/ES

(předcházel zákon č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech – v souladu s Úmluvou Rady Evropy č.108)

10. Zákon o ochraně osobních údajů

Které otázky reguluje?

- Ochranu osobních údajů o fyzických osobách
- Práva a povinnosti při zpracování údajů
- Podmínky jejich předávání do jiných států
- Postavení a působnost úřadu

Jaký okruh subjektů podléhá jeho režimu?

Mocenské orgány

Fyzické osoby

Právnícké osoby

**ZÁKON SE VZTAHUJE NA VEŠKERÁ
ZPRACOVÁNÍ OSOBNÍCH ÚDAJŮ
AUTOMATIZOVANĚ NEBO JINÝMI
PROSTŘEDKY**

Zpracování na která se zákon nevztahuje:

- pro osobní potřebu fyzické osoby
- nahodilé shromažďování údajů
- pro účely statistické a archivnictví
- pro určité účely, v zákonem stanovených případech – např. zajištění bezpečnosti a obrany státu, veřejného pořádku, prevence trestné činnosti atd. § 3 odst. 6

Pojmy, se kterými zákon pracuje:

OSOBNÍ ÚDAJ

Jakákoliv informace týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. (leg. definice § 4)

CITLIVÝ OSOBNÍ ÚDAJ

Takový, který vypovídá i národnostním, rasovým nebo etnickém původu, politických postojích, členství v OO, náboženství, filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektů údajů a jakýkoli biometrický nebo genetický údaj subjektu údajů.

Ochrana práv subjektů údajů § 21

- a) Požádat správce či zpracovatele o vysvětlení
- b) Požadovat odstranění vzniklého stavu
- c) Možnost obrátit se na Úřad s žádostí o zajištění nápravy

Vznikla-li nemajetková újma – ochrana dle § 13

Vznikla-li majetková újma – odpovědnost za škodu
§ 420, příp. obchodní zákoník

ÚVAHY DE LEGE FERENDA – OSNOVA NÁVRHU NOVÉHO OZ

- JUSNATURALISTICKÝ KONCEPT –
PRÁVNÍ SUBJEKTIVITA JE DŮSLEDEK
OSOBNOSTI ČLOVĚKA JAKO
TAKOVÉHO (nikoli opačně)
- Garance přirozených práv –
demonstrativní výčet chráněných práv
- Každý může žít podle svého, neporušuje-li
tím práva jiných

- Věcný hodnotící úsudek není způsobilý dotknout se cti a důstojnosti
- Rozšíření okruhu osob, které mohu uplatnit ochranu osobnosti člověka – osoby blízké (postmortální ochrana), právnická osoba, týká-li se nedovolený zásah činnosti člověka v právnické osobě a ten s tím souhlasí.
- Nově se řeší ochrana osoby, která není plně způsobilá (svéprávná) v souladu s principem ochrany slabší strany.

PRÁVO NA TĚLESNOU INTEGRITU

- PODROBNĚJŠÍ ÚPRAVA
- Zákaz majetkového prospěchu z lidského těla
- Poučovací povinnost při zákroku (zásahu)
- Informovaný souhlas – řeší, kdy písemný)
- Souhlasy nezletilců se zásahem
- Presumpce souhlasu s pitvou
- Základní ustanovení pro nakládání s částmi lidského těla – zvláštní úprava

OCHRANA PODOBY A SOUKORMÍ

- VYCHÁZÍ Z DOSAVADNÍ ÚPRAVY
- URČITÁ ZPŘESNĚNÍ

Ochrana osobnosti versus svoboda projevu

Příklady z české praxe:

- *Březina versus Reflex* (komiks Zelený Raoul)
- *Vláda versus Respekt* (obvinění z korupce; každý 10.000.000 Kč)
- *Vondráčková versus Rejžek* (LN, 2000) - článek „Dívčí válka - jsou české zpěvačky ještě vůbec zpěvačky? Nejsou to už jen nalíčené tváře z obálek?“, *US rozhodl ve prospěch Rejžka*, (březen 2005)

Příklady z české praxe

Vondráčková vs. Rejžek I.

- Dne 6.10.2000 uveřejnily Lidové noviny článek pod názvem „Dívčí válka - jsou české zpěvačky ještě vůbec zpěvačky? Nejsou to už jen nalíčené tváře z obálek?“
- Jan Rejžek uvedl o Heleně Vondráčkové následující:
 - *„Můžeme se na ni dívat několika způsoby - i jako na osobu, která se jako jiné a jiní z pop-music, zapletla s minulým režimem. Jenže jí se zřejmě podařilo neztratit **kontakt na mafiány**, kteří ji v sedmdesátých a osmdesátých letech tlačili do rádií, do televize, na desky.“*
- Nález ÚS, I. ÚS 367/03, ze dne 15.3.2005

Vondráčková vs. Rejžek II.

Z ARGUMENTACE ÚSTAVNÍHO SOUDU:

- „(...) obecné soudy tím, že interpretovaly význam slova „mafiáni“ jako tvrzení skutečnosti, odpovídající údajné účasti vedlejší účastnice - zpěvačky - na organizovaném zločinu, postupovaly protiústavně, neboť (...) požadovaly prokázání hodnotového soudu, což z podstaty věci není možné.“

Vondráčková vs. Rejžek III.

- *Obecné soudy navíc zcela svévolně nevzaly do úvahy jiné významy slova „mafie“ a „mafiáni“, významy jim nabízené stěžovatelem, které nesouvisejí se zločineckou organizací založenou na vraždách a únosech, ale spíše kritizují společnost založenou na konexích a neprůhledných vazbách. Tyto jiné a extenzivnější významy slova „mafie“ a „mafiáni“ se jeví, s ohledem na kontext celé věci i na význam výroků stěžovatele, mnohem pravděpodobnějšími (...).*

Vondráčková vs. Rejžek

IV.

- *Ústavní soud nemohl nevzít v úvahu, že vedlejší účastnice, jako zpěvačka populární hudby, je osobou veřejně známou, která musí snést větší rozsah kritiky než občané veřejně nevystupující; navíc má sama dostatek možností, jak mediálně prezentovat svůj nesouhlas s názory stěžovatele. Je na čtenářích, a nikoliv na soudech, aby sami posoudili, zda je či není stěžovatelovo hodnocení stavu české populární hudby rozumné a přesvědčivé.*

Nejen u nás, ale i v zahraničí

- ***Feldek versus Slovensko*** (12.7.2001)
- V roce 1992 zažaloval politik Dušan Slobodník spisovatele Ľubomíra Feldeka za výrok “pán Slobodník sa stal ministrom kultúry a vzápätí vyšla najavo jeho fašistická minulosť”, a také za verš básně, který zní: “esesák sa objal s eštébakom”. Feldek narážel na to, že se Slobodník jako sedmnáctiletý zúčastnil teroristického kurzu jednotek SS.
- Vnitrostátní soudy rozhodly, že zasáhl do osobnostních práv
- ESpLP uznal, že jeho právo na svobodu projevu bylo porušeno.
- ***Urbino Rodrigues v. Portugalsko*** (29.11.2005)
 - redaktor lokálních novin obvinil svého kolegu z konkurenčního deníku z „používání mafiánských metod“ a „záměrného zamlčování důležitých faktů“

Evropská úmluva o lidských právech (1950)

- Čl. 8 Právo na respektování rodinného a soukromého života
 - Čl. 8(1): Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
- Čl. 10 Svoboda projevu
 - Čl. 10(1): Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společností.
 - Čl. 10(2): Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu (...) **ochrany pověsti nebo práv jiných** (...)

Klíčová judikatura ESLP

- *Lingens v. Rakousko*, z 8.7.1986, §46
 - „Požadavek prokázat pravdivost hodnotového soudu nelze splnit a sám o sobě porušuje svobodu projevu.“
- *Castells v. Španělsko*, z 23.4.1992
 - Jednání vlády musí být podrobena přísné kontrole ze strany moci zákonodárné a soudní, ale také ze strany veřejného mínění.
- *Jersild v. Dánsko*, z 23.9.1994, §31
 - „Svoboda projevu se nevztahuje pouze na „informace“ a „myšlenky“, které jsou přijímány pozitivně, jež jsou považovány za neškodné nebo bezvýznamné, ale i na ty, které urážejí, šokují či zneklidňují“
- *Perna v. Itálie*, z 6.5.2003, §39
 - „Novinářská svoboda tudíž zahrnuje také možnost použití jisté dávky přehánění nebo dokonce provokace.“

Argumenty US ČR a ES_pLP

- „osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy aj., musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané“ (Vondráčková v. Rejžek)
- „na rozdíl od soukromých osob se politik nevyhnutelně a vědomě podrobuje důkladné kontrole každého svého slova a činu (...)“ (Lingens)

Kritéria pro vymezení hranice akceptovatelné kritiky

- **2 klíčová kritéria** (M. Bartoň, Svoboda projevu)
 - 1) Věcné kritérium
 - 2) Personální kritérium
- **Věcné kritérium**
 - o přípustnosti kritiky rozhoduje obsah a forma zveřejněné informace
 - 1) Posouzení obsahu
 - Do jaké míry se kritika zakládá na pravdivých informacích
 - 2) Posouzení formy
 - Zda použité výrazové prostředky odpovídají (1) obsahu a (2) cíli kritiky
- **Personální kritérium**
 - Je rozhodující, jaké postavení má ve společnosti osoba, o níž pojednává zveřejněná informace
= míra veřejné známosti + míra angažovanosti ve veřejných funkcích

Personální kritérium

- Hierarchie veřejně známých osob
 - Vláda
 - Politik
 - Veřejně známá osoba – umělci, sportovci
 - Člen královské rodiny
 - Státní zaměstnanec
 - Policisté
 - Soudci
 - » Zasaňování do nezávislosti soudu (§ 169a TZ)
 - » Pohrdání soudem (§ 169b TZ)
 - » Pomluva (§ 206 TZ)
 - Obyčejná (tj. nespadařící do předcházejících kategorií)
fyzická osoba

Hodnotící soud vs. skutkové tvrzení

- Skutkové tvrzení
 - popisuje objektivní skutečnost
 - každý popis faktů podléhá důkazu pravdivosti
- Hodnotící soud (*value-judgement*)
 - vyjadřuje určitý názor
 - je spjat se subjektivním vnímáním reality, a jeho pravdivost tudíž nemůže být prokázána
- Klíčový rozdíl = možnost prokázat pravdivost předmětného tvrzení

- A TO JE VŠE.....

- DĚKUJI VÁM ZA POZORNOST

